

EDUSKUNNAN SIVISTYSVALIOKUNNALLE

Asia Lausunto hallituksen esityksestä 341/2014 vp eduskunnalle laeiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnon antaja **Kehitysvammaisten Tukiliitto ry**
Pinninkatu 51, 33100 Tampere

Yleistä Tukiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua lakiehdotuksesta. On tärkeää, että päivähoitoa koskevaa lainsäädäntöä uudistettaessa otetaan huomioon myös erityistä tukea tarvitsevat lapset, sillä pohja yhdenvertaiselle osallisuudelle yhteiskunnassa luodaan jo lapsuudessa. Laadukkailla lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaavilla ja yhteistyössä muiden tahojen kuten sosiaalihuollon, perusopetuksen ja kuntoutukselta vastaavien toimijoiden kanssa toteutettavilla varhaiskasvatuspalveluilla on iso merkitys sille, minkälaiselta pohjalta esimerkiksi kehitysvammainen lapsi ponnistaa ensin kouluun ja sieltä jatko-opintojen kautta kohti aikuisuutta ja mahdollisuuksien mukaan työelämää tai muuta mielekästä päiväaikaista toimintaa.

Tällä hetkellä kehitysvammaisten lasten tilanne päivähoitossa vaihtelee käsityksemme mukaan hyvin paljon: toiset pääsevät toimiviin tiloihin ja kohtuullisen kokoiseen ryhmään, jossa he saavat riittävän tuen (ml. tarvittaessa oman avustajan) ja kykenevät osallistumaan toimintaan (lähes) siinä missä muutkin hoidossa olevat lapset. Toisaalta esimerkiksi Tukiliiton lakineuvontapalveluun tulevista yhteydenotoista nousee esiin tilanteita, joissa lapsi jää käytännössä kokonaan muun lapsiryhmän ulkopuolelle, eikä hänen erityisiin tarpeisiinsa vastata. Vammainen lapsi ei välttämättä pääse juurikaan ulkoilemaan tai kaikkiin päiväkodin tiloihin, yhteiseen toimintaan osallistumiseen tarvittavia apuvälineitä ei ole käytössä, lelut ja välineet eivät sovellu hänen käytettäväkseen, eikä henkilökunta välttämättä osaa edes käyttää lapsen käyttämää/tarvitsemää kommunikaatiokeinoja. Jotkut hyvin toimivista ryhmistä on tarkoitettu erityisesti tukea tarvitseville lapsille, mutta paljon hyviä esimerkkejä löytyy myös tilanteista, joissa vammainen lapsi on riittävin tukitoimin integroitu samaan päivähoitoryhmään vammattomien lasten kanssa. Toimivia ratkaisuja on syntynyt myös niin, että ryhmässä on vammaisten lasten "tukilapsina" vammattomia ikätovereita.

Tukiliitto kannattaa integraatiota ja inklusiota myös varhaiskasvatuksessa. Korostamme vamman johdosta tukea tarvitsevien lasten oikeutta elää ja toimia omassa lähiympäristössään yhdessä muiden lasten kanssa. Kehitysvammaisen lapsen yhdenvertaisen osallisuuden toteutuminen edellyttää, että hänelle järjestetään varhaiskasvatuksessa hänen yksilöllisiä tarpeitaan vastaava riittävä tuki.

Tukiliitto haluaa kommentoida ehdotetun uudistuksen osalta yleisellä tasolla myös sitä, että epäilemme, voidaanko kaikkia nyt ehdotetussa osittaisuudistuksessa esitettyjä tavoitteita tosiasiansa saavuttaa, jos varhaiskasvatukseen osoitetaan vain pieni määrärahalisäys Opetushallitukselle. Monia muutoksia edellytetään kuitenkin myös kuntatasolla; muun muassa ehdotettu esteettömyyden parantaminen ei välttämättä aina ole

mahdollista kustannusneutraalisti, vaikka esimerkiksi hyvällä suunnittelulla voidaankin tehdä paljon. Laadukas varhaiskasvatus on ennaltaehkäisevä palvelu, johon satsaaminen on yhteiskunnan kokonaisedun mukaista sen säästäessä pitkällä aikavälillä sekä taloudellisia että inhimillisiä kustannuksia.

Varhaiskasvatustalainsäädännön uudistaminen ei saa jäädä puolitiehen

Otamme tässä lausunnossa ennen muuta kantaa nyt muutettavaksi ehdotettuihin päivähoitolain säännöksiin, mutta pidämme erittäin tärkeänä, että varhaiskasvatustalainsäädännön uudistamista jatketaan mahdollisimman pian. Uudistuksen seuraavassa vaiheessa tulee säätää monista kehitysvammaisten lasten kannalta merkittävistä asioista, jotka valitettavasti ovat mahdollisesti jäämässä nyt ehdotetun osittaisuudistuksen ulkopuolelle.

Vaikka varhaiskasvatuksen tukimuotoja koskeva tarkempi sääntely jäisi myöhemmäksi, pidämme lain tavoitteiden toteutumisen kannalta olennaisen tärkeänä, että jo tässä vaiheessa laissa tai vähintään sen perusteluissa otetaan tarkemmin kantaa siihen, minkälaista konkreettista tukea (esimerkiksi avustajapalveluita ja apuvälineitä) lapsen tulee yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti saada varhaiskasvatuksessa, jotta hän voi osallistua toimintaan yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa. Lisäksi jo tässä laissa tulee säätää lapsen oikeudesta siihen, että hänen kanssaan pystytään päiväkodissa tai perhepäivähoidossa kommunikoimaan hänen käytössään olevalla kommunikointitavalla, oli se sitten puhuttu kieli, viittomakieli tai vaikkapa tukiviittomien tai kuvakommunikaation käyttö. On perustavanlaatuinen ihmisoikeus tulla edes perustasolla ymmärretyksi palvelussa, jonka piirissä vietetään iso osa arjesta.

Varhaiskasvatustalain uudistusta jatkettaessa tulee turvata maahanmuuttajalasten oikeus varhaiskasvatukseen, vaikka heillä ei olisi virallista kotikuntaa Suomessa. Tämä on erityisen tärkeää vammaisille maahanmuuttajalapsille, joiden riski jäädä vaille tarvitsemiaan palveluita ja syrjään yhteiskunnassa on erityisen suuri. Uudistuksen seuraavassa vaiheessa tulee miettiä myös mahdollisuuksia järjestää varhaiskasvatusta silloin, kun lapsi joutuu olemaan pidempään sairaalassa. Toivomme uudistuksen seuraavassa vaiheessa kiinnitettävän huomiota myös esimerkiksi varhaiskasvatuserityisryhmän pysyvyyteen sekä henkilöstön rakenteeseen, kelpoisuusvaatimuksiin ja täydennyskoulutukseen. Lisäksi on mielestämme aiheellista jatkovalmistelussa tarkastella ja tarvittaessa täsmentää sitä, miten varhaiskasvatustalain säännöksiä sovelletaan perhepäivähoitoon, joka on kuitenkin luonteeltaan väistämättä hiukan toisentyypistä kuin päiväkodissa annettava varhaiskasvatus. Myös perhepäivähoitoon tulee olla saatavissa lapsen esimerkiksi kehitysvamman vuoksi tarvitsema tuki, jotta tämä palveluvaihtoehto on tosiasiallisesti myös vammaisten lasten saavutettavissa.

Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen (1 §)

Tukiliitto pitää hyvänä sitä, että tällä nyt ehdotetulla osittaisuudistuksella lähdetään jo viemään lainsäädäntöä siihen suuntaan, että siinä korostuu lapsen oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen sen sijaan, että kyse olisi ensisijaisesti vanhempien oikeudesta saada lapselle päivähoitopaikka. Varhaiskasvatustalainsäädännön uudistusta jatkettaessa ja lainsäädäntöä toimeenpantaessa tulee huolehtia siitä, että varhaiskasvatus tosiasiallisesti kehittyi rakenteiltaan ja sisällöiltään vastaamaan uudistuksen tavoitteita.

Varhaiskasvatuksen tavoitteet (2 a §)

Lakiin kirjattavaksi ehdotetut varhaiskasvatuksen tavoitteet ovat Tukiliiton mielestä kannatettavia ja painottavat monia kehitysvammaisten lasten kannalta tärkeitä asioita kuten yhdenvertaisuutta, osallisuutta, riittävää yksilöllistä tukea

sekä monialaista yhteistyötä ja kasvatuskumppanuutta vanhempien kanssa. Tavoitteet luovat hyvän pohjan tulevaisuuden laadukkaalle varhaiskasvatukselle, kunhan nyt ehdotettua uudistusta viimeisteltäessä ja varhaiskasvatustalouden uudistusta jatkettaessa myös huolehditaan sellaisten konkreettisten säännösten ja velvoitteiden säätämisestä sekä niiden toimeenpanosta tarvittavine resursseineen, että tavoitteisiin voidaan tosiasiallisesti päästä.

Ryhmäkoko (5 a §)

Tukiliitto kannattaa lapsiryhmän enimmäiskoosta säätämistä ehdotetussa varhaiskasvatustalouksessa. Säännöksessä tulee kuitenkin nimenomaisesti huomioida myös osa-aikaisesti hoidossa olevien lasten samoin kuin erityistä tukea tarvitsevien lasten vaikutus ryhmäkokoan. Jälkimmäisestä säädetään nykyään päivähoitoasetuksessa, mutta siellä oleva säännös on Tukiliiton mielestä liian ylimalkainen. Sama koskee osa-aikaisesti hoidossa olevien lasten vaikutusta hoitajien ja lasten suhdeluun. Tukiliitto ehdottaa, että erityistä tukea tarvitsevien lasten vaikutuksesta ryhmän maksimikokoan säädetään nykyistä päivähoitoasetuksen säännöstä tarkemmin ehdotetussa laissa esimerkiksi niin, että tällainen lapsi on ryhmässä lähtökohtaisesti (vähintään) kahden lapsen paikalla, ellei hänelle ole osoitettu henkilökohtaista avustajaa. Ryhmäkoko koskevaa säännöstä tulee tarkentaa myös osa-aikaisesti hoidossa olevien lasten osalta siten, että varmistetaan, että lapsiryhmät eivät käytännössä tosiasiallisesti muodostu kohtuuttoman suuriksi.

Varhaiskasvatusympäristö (6 §)

Tukiliitto kannattaa lämpimästi sitä, että ehdotetun lain mukaan on kiinnitettävä huomiota varhaiskasvatusympäristön esteettömyyteen ja otettava tiloja, toimintaympäristöä ja välineitä suunniteltaessa ja hankittaessa huomioon niiden soveltuvuus vammaisille ja toimintarajoitteisille lapsille. Sitä tulee kuitenkin seurata, että kunnat myös tosiasiallisesti jatkossa huomioivat tämän säännöksen vaatimukset, ja myös tarvittaessa osoittaa kunnille siihen tarvittavia lisäresursseja, vaikka ainakin valtaosin tavoitteisiin voidaan uudella ajattelulla ja huolellisella suunnittelulla nähdäksemme päästä jo nykyresursseilla. Pidämme lisäksi tärkeänä avata tarkemmin lain perusteluissa sitä, kuinka esteettömyyden vaatimus velvoittaa fyysiseen ympäristöön, tiloihin ja välineisiin liittyvien seikkojen lisäksi huomioimaan yhtä lailla esimerkiksi kehitysvammaisille lapsille osallisuuden esteitä muodostavia psyykkisiä ja sosiaalisia tekijöitä.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (7 a §)

Tukiliitto kannattaa sitä, että lakiin sisällytään velvoite laatia jokaiselle varhaiskasvatusta saavalle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jossa huomioidaan mm. lapsen yksilölliset tuen tarpeet. Muiden tarvittavien tahojen osallistamista suunnitelman laatimiseen tulee Tukiliiton mielestä lain perusteluissa korostaa velvoitteena erityisesti monenlaisia yhteiskunnan palveluita yleensä tarvitsevien kehitysvammaisten lasten osalta. Perusteluissa on tärkeää mainita nimenomaisesti esimerkiksi lapsen kuntoutuksesta vastaavat toimijat yhteistyötahoina varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja todeta samalla myös se, että jatkossakin lapsen kuntoutusta on tarkoitus mahdollisuuksien mukaan nivoa hänen varhaiskasvatukseensa silloin, kun se on lapsen tarpeiden ja edun mukaista, esimerkiksi tuomalla terapioita päiväkotiin. Kuntoutukseen voidaan hyvällä ja tietoisella suunnittelulla osallistaa ryhmän muita lapsia, eikä sen tarvitse olla yhdelle lapselle tarkoitettua erillistä toimintaa.

Perusteluissa on Tukiliiton mielestä tarpeen lisäksi korostaa sitä, että varhaiskasvatussuunnitelma tulee sovittaa yhteen toimivaksi kokonaisuudeksi muiden lapselle tehtyjen suunnitelmien kuten kuntoutussuunnitelman,

vammaispalvelulain mukaisen palvelusuunnitelman sekä kehitysvammalain perusteella tehtävän erityishuolto-ohjelman kanssa.

Tukiliitto pitää erittäin tärkeänä, että jo varhaiskasvatustalainsäädännön uudistamisen tässä ensimmäisessä vaiheessa säädetään lain tasolla lapsen oikeudesta saada yksilöllisten tarpeidensa mukainen riittävä tuki, jolla hän voi osallistua varhaiskasvatukseen yhdenvertaisesti muiden lasten kanssa. Vähintään lain perusteluihin tulee jo tässä vaiheessa lisätä konkreettisia esimerkkejä tällaisista toimista (esim. avustaja, apuvälineet, kommunikaatiomenetelmät ja kommunikaation ja vuorovaikutuksen tuki, terapioiden tuominen päiväkotiin).

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet (7 b §)

Tukiliitto pitää erinomaisena, että lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös lasten ja myös vanhempien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa. Perusteluissa tulee korostaa sitä, että vammaisten vanhempien ja lasten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet tulee turvata yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kehitysvammaisten lasten kanssa on esimerkiksi tarvittaessa käytettävä puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä, ja vammaiset vanhemmat saattavat tarvita selkokielistä tietoa/materiaaleja tai tulkkauspalveluita voidakseen ilmaista näkemyksensä. Näiden tavoitteiden toteutuminen edellyttää Tukiliiton näkemyksen mukaan käytännössä aika isoa, esimerkiksi uudesta laista tiedottamisen ja kouluttamisen kautta edistettävää asennemuutosta varhaiskasvatushenkilöstön piirissä samoin kuin esimerkiksi kommunikaation ja vuorovaikutuksen tukea koskevan osaamisen lisäämistä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (9 ja 9 a §:t)

Tukiliiton mielestä on hyvä, että nyt on tarkoitus suorittaa loppuun varhaiskasvatuksen hallinnonalasiirto osoittamalla Opetushallitus varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastoksi. Kannatamme myös Opetushallituksessa jatkossa laadittavien varhaiskasvatuksen perusteiden muuttamista kuntia velvoittaviksi. Ehdotamme, että kunnille asetetaan sitova velvoite laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, joissa tulee paikallisesti edistää mm. ehdotetun lain 11 e §:n mukaisten monialaisten yhteistyöverkoston syntyä ja sitä myöden lasten ja perheiden palveluiden käsittelemistä tarkoituksenmukaisina kokonaisuuksina, ongelmien ennaltaehkäisyä korostaen.

Varhaiskasvatuksen arviointi (9 b §)

Tukiliitto kannattaa sitä, että lakiin lisätään säännös varhaiskasvatuksen arvioinnista. Lain perusteluissa tulee mainita, että varhaiskasvatusta arvioitaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota heikoimmassa asemassa oleviin lapsiryhmiin kuten vammaisiin lapsiin.

Lapsen etu (11 §)

Tukiliitto pitää hyvin myönteisenä sitä, että laissa on tarkoitus korostaa aiempaa vahvemmin lapsen etua. Ehdotamme, että viittausta lapsen etuun vielä täsmennetään puhumaan YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen 3 artiklan mukaisesti nimenomaan lapsen edun *ensisijaisuudesta*. Lisäksi ehdotamme, että lapsen edun käsitettä, joka Suomessa käsitetään usein liian suppeaksi, avataan perusteluissa hieman tarkemmin YK:n lapsen oikeuksien komitean siittä esittämien tulkintojen, kuten komitean v. 2013 antaman lapsen etua koskevan yleiskommentin no. 14 ja siihen kiinteästi liittyvän lapsen oikeutta tulla kuulluksi koskevan yleiskommentin no. 12, valossa. Lain perusteluissa on mielestämme aiheellista viitata myös YK:n vammaisoikeusyleissopimukseen, jonka ratifiointi maassamme on parhaillaan eduskunnan käsiteltävänä ja joka sisältää muun muassa vammaisia lapsia koskevan 7 artiklan. Tässäkin

artiklassa veloitetaan ottamaan kaikissa vammaisia lapsia koskevissa toimissa ensisijaisesti huomioon lapsen etu.

Subjektiiivinen oikeus varhaiskasvatukseen (11 a §)

Tukiliitto pitää erittäin hyvänä sitä, että ehdotetusta puuttumisesta lapsen subjektiiiviseen oikeuteen saada päivähoitoa ja jatkossa varhaiskasvatusta, on nyt mitä ilmeisimmin luovuttu. Varhaiskasvatus on erittäin tärkeä palvelu erityisesti heikoimmassa asemassa oleville lapsille, mukaan lukien kehitysvammaiset lapset, ja subjektiiivisen oikeuden rajaaminen olisi väistämättä johtanut tilanteisiin, joissa palvelun piiristä jäisi rajauksen johdosta pois lapsia, jotka erityisesti hyötyisivät siitä.

Monialainen yhteistyö ja tarkoituksenmukainen palvelukokonaisuus (11 e §)

Tukiliitto pitää erittäin tärkeänä ja kannatettavana sitä, että laissa on tarkoitus korostaa eri toimialojen ja palvelujen välistä yhteistyötä. Kehitysvammaisen lapsi ja hänen perheensä saavat lapsen vamman vuoksi usein monia palveluita eri tahoilta, mutta harvoin arvioidaan koko palvelukokonaisuutta ja sen toimivuutta. Perusteluissa on hyvä mainita, että vastuu tästä on jatkossa lähtökohtaisesti uuden sosiaalihuoltolain mukaisella omatyöntekijällä. Lisäksi perusteluissa tulee mainita yhtenä keskeisenä varhaiskasvatuksen yhteistyötahona lapsen kuntoutuksesta vastaavat toimijat.

Säätelyssä on tarpeen viimeistä varhaiskasvatuslainsäädännön uudistusta toivottavasti mahdollisimman pian jatkettaessa kiinnittää huomiota siihen, miten käytännössä edistetään toimivien yhteistyörakenteiden luomista kunnissa, ja osoittaa siihen tarpeen mukaan resursseja.

Tampereella 16.2.2015

KEHITYSVAMMAISTEN TUKILIITTO RY

Risto Burman
toiminnanjohtaja

Jutta Keski-Korhonen
vaikuttamistoiminnan päällikkö